

واحدکار ۱۱

توانایی تشخیص و ایجاد ریتیم

واحد کلا ۱۱

توانایی تشخیص و ایجاد ریتم

اهداف رفتاری:

از هنر جو انتظار می‌رود در پایان این واحد کار:

- با ریتم و انواع آن آشنا شود
- با روش‌های ایجاد ریتم در هنرهای تجسمی آشنا شود.
- اصول ایجاد تعادل بصری و عوامل موثر در آن را بشناسد.
- انواع ریتم را در آثار هنرهای تجسمی شناسایی کند.
- انواع ریتم را ایجاد نماید.

۱۱-۱ ریتم

ریتم در هنرهای تجسمی عبارت است از تکرار، تغییر و حرکت عناصر بصری در فضای تجسمی یا تکرار هرگونه شکل، رنگ، موقعیت و حرکت شبیه به هم طبق نظمی معین به طوری که هماهنگی و وحدت بین اجزای تصویر وجود داشته باشد. به عنوان مثال اگر همه‌ی فرم‌های موجود در یک کادر با شکل و اندازه‌های متفاوت هم رنگ باشند در آن ریتم در رنگ وجود دارد. شکل‌های هم اندازه، تکراری یا خیلی شبیه به هم ریتم در اندازه را به وجود می‌آورند. هنرهای تجسمی بدون دانش ریتم معنایی ندارد. ریتم، تناسب میان اجزای یک اثر هنری را تحکیم بخشیده و به هنرمند کمک می‌کند تا فواصل اثر را هماهنگ کند. نا آگاهی از کاربرد ریتم موجب از هم پاشیدگی اثر هنری می‌شود.

در طبیعت و در زندگی روزمره نیز ریتم نقش موثری دارد و انسان خود را با ریتم‌های گوناگون طبیعت در جریان زندگی هماهنگ ساخته است. توالی شب و روز و فصول، ضربان قلب، ریتم تنفس، ریتم تولد و مرگ، ریتم رشد و باروری و... از عناصر بنیادی طبیعت و زندگی بشر هستند.

۱۱-۲ انواع ریتم

ریتم در هنرهای بصری به شکل‌های متفاوتی استفاده می‌شود که به بعضی از آن‌ها در زیر اشاره می‌کنیم:

۱. تکرار یکنواخت: این نوع ریتم از شکل‌ها و فرم‌هایی مشابه که از نظر اندازه، جهت، فاصله و موقعیت یکسان هستند به وجود می‌آید که به دلیل نداشتن تنوع، برای مخاطبان آثار هنری خسته کننده خواهد بود. تکرار یکنواخت را به‌طور مستمر و مداوم در ضربان قلب انسان می‌بینید.

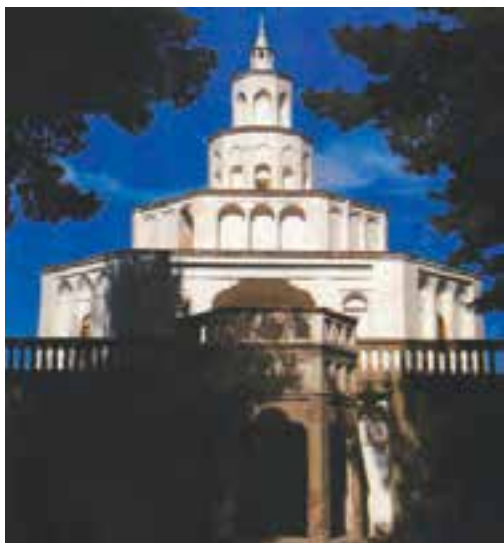

ریتم یکنواخت درپنجره‌های یادگیر در عکس شهروز کربلایی

۲. تکرار متناوب: در این نوع ریتم تکرار یک عنصر بصری با تغییراتی همراه است که پیگیری ادامه ریتم و تغییرات آن برای مخاطب بسیار جالب است. این نوع ریتم در طبیعت در تغییر فصل‌های سال، گردش شب و روز و... دیده می‌شود.

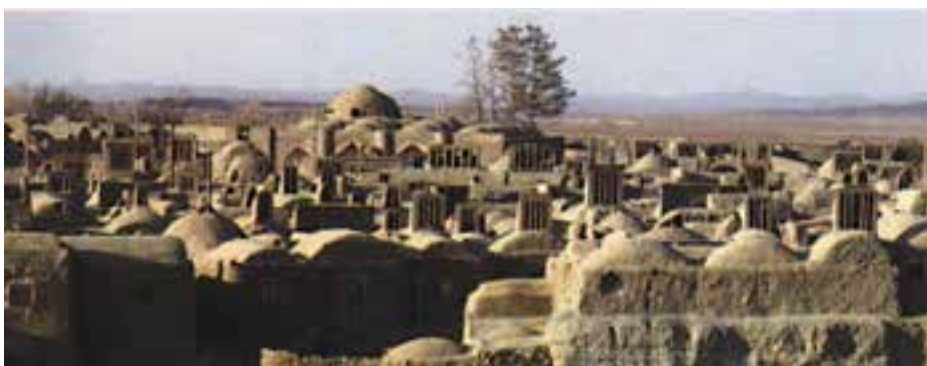
ریتم متناوب در نمای آجری بنای بالا به چشم می‌خورد.
عکس: ناصر میزبانی

۳. تکرار تکاملی: در این نوع ریتم تکرار عنصر بصری در طول مسیر با نوعی رشد و تکامل نیز همراه خواهد بود. این نوع ریتم در طبیعت در رشد گیاهان، تشکیل رودخانه‌های بزرگ از به هم پیوستن نه‌های کوچک و هم‌چنین حرکت و تغییر ماه از هلال باریک تا قرص ماه دیده می‌شود.

ریتم تکاملی در ارگ کلاه فرنگی بیرجند
عکس: ناصر میزبانی

۴. تکرار موجی: این نوع ریتم از حرکت منحنی سطوح و خطوط به وجود آمده و از نوعی تناوب هم برخوردار است.

ریتم‌های موجی و یکنواخت در دور نمای بافت قدیمی یک روستا عکس: ناصر میزبانی

- همچنین ریتم ممکن است ترکیبی از دو ریتم مختلف باشد.
- شکل‌ها و فرم‌های مشابه که فاصله‌های متفاوتی دارند، نوعی ریتم ایجاد می‌کنند.
- شکل‌هایی که از نظر شکل، رنگ، اندازه و موقعیت متفاوت باشند هم ممکن است ریتم ایجاد کنند.

سوال: دوباره به تصاویر بالا نگاه کنید و با توجه به مطالبی که درباره‌ی انواع ریتم‌ها خواندید انواع ریتم‌های موجود در آن‌ها را مشخص کرده و در کادرهای 10×10 با استفاده از اشکال هندسی بازسازی کنید.

سوال: در تصاویر زیر چه نوع ریتم‌هایی دیده می‌شود؟

شهری با پنج طعم، جون لیانگ چن

پوستر در حضور سینما، مصطفی اسداللهی

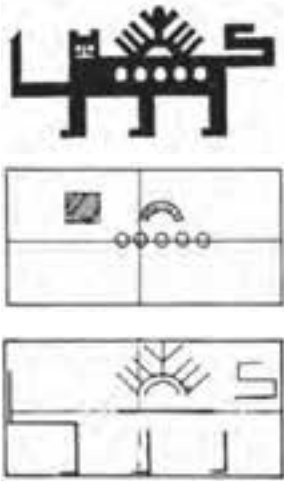
۱۱-۳ کاربرد ریتم در یک اثر هنری

ریتم نبض یک اثر هنری است و به کارگیری صحیح آن علاوه بر تنوع بخشیدن به ساختار تصویر و از بین بردن یکنواختی آن با برقراری وحدت بین عناصر موجب ارتباط بیش تر اثر با مخاطب می گردد.

به چگونگی استفاده از ریتم در نشانه مقابل توجه کنید

نشانه‌ی شرکت صادرات فرش ایران

طراح: مهدی حمزه پوریان

دایره‌های روی بدن شیر از نظر بصری مشابه بوده و نشان دهنده‌ی یک تکرار یکنواخت هستند.

پرتوهای خورشید و توالی خطوط دست و پاهای شیر نمونه‌های دیگر ریتم موجود در این اثر هستند.

هنرجویان عزیز:

شناخت ریتم و به کارگیری درست آن در آثار هنری نیاز به تجربه و تمرین فراوان داشته و نمی‌توان آن را با دستورالعمل خاصی به دیگران منتقل کرد بنابراین ادامه کار در این زمینه را به شما می‌سپاریم.

خودآزمایی

- ۱- ریتم چیست؟
- ۲- چند نمونه ریتم موجود در طبیعت را نام ببرید.
- ۳- انواع ریتم را نام ببرید.
- ۴- ریتم موجی را توضیح دهید.
- ۵- ریتم یکنواخت چگونه ایجاد می‌شود؟

تمرین

- ۱- با استفاده از نقاط هم اندازه در یک کادر 10×10 ریتم یکنواخت ایجاد کنید.
- ۲- با استفاده از خطوط نازک و ضخیم یک ریتم متناوب در کادر 10×10 ایجاد کنید.
- ۳- با استفاده از نقش مایه‌های حیوانی مورد استفاده در گلیم‌های ایرانی در یک کادر 10×10 ریتم یکنواخت به وجود آورید.
- ۴- تعدادی نشانه، پوستر، عکس و... که در آن‌ها انواع ریتم وجود داشته باشد را انتخاب و پس از مشخص کردن نوع ریتم موجود در هر یک، آن را با استفاده از نقاط، خطوط و سطوح روی کاغذ پوستی به طور جداگانه ترسیم کنید.

پوشش‌های چهارگزینه‌ای

- ۱- ریتمی که از شکل‌ها و فرم‌های مشابه که از نظر اندازه، جهت، فاصله و موقعیت یکسان هستند به وجود می‌آید را ریتم..... می‌گویند.
 - الف) ریتم موجی (ب) ریتم تناوبی (ج) ریتم یکنواخت (د) ریتم تکاملی
- ۲- تعبیر هلال ماه در طبیعت نشان دهنده‌ی کدام نوع ریتم است؟
 - الف) ریتم متناوب (ب) ریتم تکاملی (ج) ریتم یکنواخت (د) ریتم موجی
- ۳- اگر همه‌ی فرم‌های موجود در یک کادر با شکل و اندازه‌های متفاوت هم رنگ باشند در آن، ریتم در..... وجود دارد.
 - الف) اندازه (ب) رنگ (ج) تناوب (د) تکرار
- ۴- در این نوع ریتم تکرار عنصر بصری در طول مسیر با نوعی رشد و تکامل نیز همراه خواهد بود.
 - الف) یکنواخت (ب) متناوب (ج) تکاملی (د) موجی